

УДК 639.32.(282.247.3)

ШТУЧНЕ ВІДТВОРЕННЯ ЦІННИХ ОБ'ЄКТІВ ПРОМИСЛУ В ДНІПРОВСЬКО-БУЗЬКІЙ ГИРЛОВІЙ ОБЛАСТІ

С.Т.АРТЮЩИК – академік АІН України,
В.О.ВОРОБІЙОВА – “Південрибвод”

У Дніпровсько-Бузькій гирловій області у наш час діють два рибоводних заводи. Один із них – Херсонський виробничо-експериментальний завод із розведення частикових риб – орієнтований на вирощування дволіток рослиноїдних риб і коропа. Другий – Дніпровський виробничо-експериментальний осетровий риборозплідний завод вирощує цьоголіток осетрових.

Ці заводи були побудовані у 80-х роках ХХ сторіччя за рахунок компенсаційних коштів, і вони своєю продукцією зариблюють природні водойми цього району.

Потреба побудови цих риборозплідних підприємств була викликана наступними причинами.

У зв'язку з погіршенням якісного складу іхтіофауни в пониззі Дніпра виникла потреба вишукати нові резерви для рибного господарства цього району шляхом створення цінних в харчовому відношенні об'єктів промислу, запас яких припускав збільшення вилову або інтродукування у склад іхтіофауни цього району нових об'єктів. Такими об'єктами стали рослиноїдні риби амурського комплексу (білий амур, білий і строкатий товстолобики).

Спорудження Каховської ГЕС у 1955 році докорінно змінило умови мешкання і кількість усіх промислових риб нижнього Дніпра та його гирлової області. Відбулися значні зміни в складі іхтіофауни цього району – деякі види риб зникли, інші знаходяться в пригніченому стані і їхня чисельність скоротилася у багато разів [1,2]. Майже втратила своє промислове значення група прохідних риб, у тому числі й осетрових. Нерестовий ареал цих риб скоротився до 75 км і за сучасних умов відбувається на вкрай обмеженій площі, яка, залежно від водності року, дуже змінюється [3].

Обмежена площа нерестовищ і мала кількість плідників, які щороку заходять на нерест до Дніпровсько-Бузької гирлової зони, не могли забезпечити природним шляхом відтворення запасів осетрових у північно-західній частині Чорного моря. Задля підтримки і відтворення запасів осетрових риб виникла необхідність штучного відтворення дніпровських осетрових і будівництва осетрового риборозплідного заводу.

Масштабна інтродукція в пониззя Дніпра рослиноїдних риб почалася в 1974 році. Обсяги зариблення у той час були малі і не перевищували 1,0-1,5 млн. екз. молоді білого амура, білого і строка-

того товстолобиків на рік (домінуючим видом була молодь товстолобиків, більше 90%).

Улови рослиноїдних риб почали реєструватися з 1977 року, але вони були незначні і коливалися в період 1977-1987 рр. від 0,3 т (1980р.) до 2,0 т (1979 р.). Із побудовою Херсонського виробничо-експериментального заводу з розведення частикових риб (1981 р.) масштаби інтродукції різко збільшилися, що дало змогу створити в Дніпровсько-Бузькій гирловій області промислове стадо рослиноїдних риб і збільшити їх вилов. Так, промислові улови цих риб наприкінці 80-х – початку 90-х років минулого сторіччя сягали до 500 т на рік.

Із побудовою в пониззі Дніпра I та II черг Дніпровського виробничо-експериментального осетрового рибозовплідного заводу (відповідно 1994 і 1995 роки) виникла можливість штучного відтворення і поновлення запасів осетрових риб у північно-західній частині Чорного моря. Загалом за період 1984-2002 рр. до Нижнього Дніпра та східної частини Дніпровського лиману було випущено близько 41 млн. цьогорічної молоді осетрових риб (російського осетра, севрюги, білуги).

За період роботи ДВЕОРЗ доведено ефективність штучного відтворення осетрових. За результатами мічення та наступних тралових ловів на місцях нагулу осетрових у Каркінітській затоці Чорного моря, проведених працівниками ПівденНДІРО, частка молоді осетрових, одержаних штучним шляхом на ДВЕОРЗ, коливається в межах 40-80%, що свідчить про ефективність штучного відтворення осетрових заводським методом. Потенційне промислове повернення в середньому за один річний цикл роботи ДВЕОРЗ оцінюється розміром 0,77%, чи 327 т, що перевищує більше ніж удвічі середньорічний улов осетрових у період перед встановленням заборони на їхній вилов.

Окрім цього, на ДВЕОРЗ ведуться роботи зі штучного відтворення представника північноамериканської іхтіофауни з ряду Осетроподібних – веслоноса *Polyodon spatula* (Walbaum), з наступною інтродукцією його у прісні континентальні водойми України.

У 2002 році на ДВЕОРЗ була отримана доброякісна ікра в кількості 600 тис. ікринок. Отриману молодь підрощували до маси близько 1 г в басейнах ІЦА – 2, після чого її було висаджено в два стави площею по 2 га, де вона на початку серпня вже досягла середньої маси 150 г.

У наш час робота зі штучного відтворення цінних видів риб здійснюється у складних умовах. Головне – це недостатнє фінансування з держбюджету, що не дає змоги повністю дотримуватися технологічних процесів роботи, проводити капітальний ремонт і реконструкцію основних фондів (ставових площ, мелімережі тощо). Має місце гостра потреба у паливно-мастильних матеріалах, органічних і мінеральних добривах.

Потребує вирішення питання якісного складу молоді рослиноїдних риб, якою здійснюється зариблення пониззя Дніпра, а також потребує розв'язання низка інших проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бугай К.С. Размножение рыб в низовье Днепра. – К.: Наук. думка, 1977. – 216 с.
2. Залуи С.Г. Современный состав и некоторые закономерности формирования ихтиофауны низовья Днепра в условиях зарегулирования и сокращения речного стока // Вопр. ихтиологии.– 1970. – 10. – С. 779 – 789.
3. Полищук В.С. Проблемы экологии Днепроовско-Бугской устьевой области //Проблемы рационального использования и охраны разных ресурсов бассейна нижнего Днепра. – Ч.1. – Днепропетровск. – 1990. – С. 6.

УДК: 639.2

**ЕКОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
РИБОГОСПОДАРСЬКОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ
ДНІПРОВСЬКО-БУЗЬКОЇ ГИРЛОВОЇ ОБЛАСТІ**

Б.С.АРТЮЩИК,

І.М.ШЕРМАН – д.с.-г.н., професор,

Б.І.ПРАВОТОРОВ – к.с.-г.н.,

І.А.ЛОБАНОВ – Південрибвод, Херсонський ДАУ, Херсонська гідробіологічна станція НАНУ

Сучасний стан рибництва та рибальства Дніпровсько-Бузької гирлової області далекий від адекватності. Коріння цього питання сягають у проблеми наявної диспропорції між можливостями природного відтворення і нагулу молоді провідних компонентів промислової іхтіофауни та умовами, які об'єктивно сформулювалися завдяки антропогенному навантаженню [1,3].

Трансформація гідрологічного режиму скидання відпрацьованих вод промислово-побутового та аграрного комплексів, очистка яких бажає бути значно кращою, призвели до суттєвих змін, які передусім торкнулися фізико-хімічних параметрів середовища. Гребля Каховської ГЕС і утворення Каховського водосховища фактично позбавили можливості природного відтворення прохідних і значно погіршили можливості природного відтворення напівпрохідних видів риб. У напруженому стані опинилися види, які не демонструють класичних нерестових міграцій, а саме – фітофіли, пелагофіли та літофіли, природне відтворення яких пов'язане із наявністю нормальної сезонної динаміки рівня води і відповідних параметрів течії. Таким чином, гідрологія акваторій Дніпровсько-Бузької гирлової області повністю не відповідає вимогам прохідних або певною мірою не відповідає вимогам відтворення напівпрохідних, що є справедливим для абсолютної біль-